

Foto: Kent Åke Gustavsson

Varför jagar man lodjur?

**SVENSKA
ROVDJURSFÖRENINGEN**

Rapport 2 – december 2011

Anders Ekholm, Robert Franzén, Björn Ljunggren och Henrik Stern
Masthamnen, 116 30 Stockholm, 08-441 41 17

Innehållsförteckning

VARFÖR JAGAR MAN LODJUR?	3
Sammanfattning	3
LODJURET I OPINIONEN	4
Lodjuret har ett folkligt stöd i den svenska opinionen	4
Miniminivåer för lodjur	4
Lodjursstammen når inte upp till riksdagens mål	4
Inventering av lodjur	5
Lodjursstammen är fortsatt svag i delar av landet	5
Fårnäringens utveckling i de Mellersta, Södra och Norra rovdjursförvaltningsområdena 2000–2010, samt skador inom näringen orsakade av lodjur	7
Antalet får ökar, medan antalet rovdjursskador minskar i landet	7
Mellersta rovdjursförvaltningsområdet	8
Södra rovdjursförvaltningsområdet	9
Norra förvaltningsområdet	10
Antal får som angripits av lodjur 2003–2010	10
Antal angreppstillfällen	11
Fäbodbrukets utveckling	12
Bidrag – och ersättningskostnader	12
Jakt efter lodjur	13
17 länsstyrelser beslutar om licens- och/eller skydds jakt 2012	13
Delegering av beslut om lodjurs jakt till länsstyrelserna – såväl skydds jakt som licens jakt	13
Jakten ska ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden 23 c § jaktförordningen (1987:905)	14
Lodjursjakten är inte selektiv och sker mitt i brunsten utan begränsningar	14
Lodjursjakten sker mitt i brunstperioden	14
Inga begränsningar av vilka lodjur som får fällas	14
Lodjursjakten sker inte under strängt kontrollerade förhållanden	15
Fällfångst av lodjur är nu förbjuden, men lodjur som fångas i fällor avsedda för andra djur kan ändå avlivas	15
Fällfångst är förbjuden vid licens jakt 2011/2012	15
Lodjur som fångas i alla fällor kan avlivas	15
Inga särskilda krav ställs på lodjursjägarna	15
Ingen myndighet utövar jakttillsyn	16
Ingen myndighet har tillsynsansvar över jakten	16
Fällda lodjur vid årliga beslut	16
Jaktkvoten och fällda lodjur ökade tolv gånger åren 2005–2010	16
Vilka motiv har angetts för lodjurs jakt 2008–2011?	17
Det är inte bara jakten som skördar lodjuren	19
Trafiken dödar många lodjur tillsammans med många andra dödsorsaker	19
Dokumenterad dödlighet hos lodjur 2008–2010	19

Varför jagar man lodjur?

Föreliggande rapport är framtagen av Anders Ekholm, Robert Franzén, Björn Ljunggren och Henrik Stern, samtliga aktiva inom Svenska Rovdjursföreningen, SRF.

Rapporten vänder sig i första hand till naturvårdens representanter i Viltförvaltningsdelegationerna, regionansvariga inom SRF och andra intresserade som arbetar med att sprida kunskap om förvaltningen av lodjur i landet.

Sammanfattning

Lodjuret är det i särklass mest populära bland de stora rovdjuren. Kanske det populäraste svenska djuret alla kategorier. Varför ska man då jaga lodjur?

Lodjur orsakar mycket få skador på tamdjur. Under 2010 dödades, skadades eller saknades totalt 90 får efter 45 angrepp av lodjur. Trenden är sedan många år minskande. Detta trots att fårnäringen har visat en mycket kraftig ökning under 2000-talet. Även fåbodbruket har ökat. Allt tal om att de stora rovdjuren omöjliggör fårskötsel och fåbodbruk, vilket skulle minska den biologiska mångfalden, är därför kraftigt felaktigt. Även skador av lodjur på hundar är få och sker nästan uteslutande då hunden attackerat lodjuret som försvarat sig.

Det senaste riksdagsbeslutet gällande rovdjur från 2009 innebär att antalet lodjursföryngringar kan tillåtas ”variera ned till 250” – en tillfällig nergång kan alltså tillåtas. Detta verkar av många inblandade ha tolkats som om 250 föryngringar är en ny miniminivå, vilket inte är fallet. T.ex. har Naturvårdsverket godkänt länsvisa miniminivåer som summerar till 250 och inte till 300 årliga föryngringar.

En ytterligare förutsättning för att den tillfälliga nivån på 250 föryngringar ska kunna beaktas är att ”spridningen fortsätter i södra Sverige”. Detta har inte skett. Vi menar därför att Naturvårdsverket brutit mot riksdagens beslut.

Antalet inventerade lodjursföryngringar når inte upp till den av riksdag och regering satta miniminivån 300 – ofta långt därifrån – och många år har det inte ens uppnått den tillfälliga miniminivån på 250. Visserligen har bristande snötillgång någon vinter försvårat inventeringen i delar av landet, men de verkligt inventerade föryngringarna är naturligtvis de enda vi kan räkna med.

Antalet fällda lodjur vid legal jakt har varierat kraftigt. Fr.o.m. 2010 delegerar Naturvårdsverket till de tre rovdjursförvaltningsområdena att inom vissa ramar fatta beslut om skydds- och licensjakt.

Enligt jaktförordningen ska jakten ”ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden”. Vi menar att den jakt som de senaste åren tillåtits, i flera avseenden bryter mot denna föreskrift. T.ex. sker inte jakten selektivt, inga särskilda krav ställs på jägarna, ingen myndighet utövar jakttillsyn och jakt sker under brunstperioden.

Vi noterar dock med tillfredsställelse att fällfångst inte tillåts vid licensjakt 2011/2012.

Lodjuret i opinionen

Lodjuret har ett folkligt stöd i den svenska opinionen

Lodjuret är det av de stora rovdjuren som det största antalet svenskar har positiva känslor inför. Exempelvis utsågs lodjuret för ett antal år sedan till det mest populära djuret – alla kategorier – i SVT:s Mitt i Naturen. De opinionsundersökningar som gjorts visar att omröstningen i Mitt i Naturen inte gav en felaktig bild.

Forskare vid Sveriges Lantbruksuniversitet genomförde åren 2004 och 2009 mycket omfattande opinionsundersökningar ”Om svenskars inställning till rovdjur och rovdjurspolitik”. Frågeformulär skickades ut till drygt 11 000 respektive 15 000 personer i Sverige, vilket är väldigt mycket i sådana sammanhang. Svarsfrekvensen betraktades som god.

Totalt svarade 73 procent (2004) respektive 78 procent (2009) att *de tycker om/tycker mycket om* att det finns lodjur i Sverige. En ökad andel således mellan undersökningstillfällena. I Dalarna, Gävleborg och norrut var attityden till lodjur 2004 ungefär densamma som i riket. Men här hade 2009 den positiva inställningen minskat till strax under 70 procent.

Andelen negativa var år 2004 6 procent och år 2009 5 procent totalt i riket. Detta var ungefär samma siffra som i de enskilda norrlandslänen. De största negativa opinionerna uppgick 2009 till 8 procent.

Miniminivåer för lodjur

Lodjursstammen når inte upp till riksdagens mål

I mars 2001 antog riksdagen regeringens proposition *Sammanhållen rovdjurspolitik* (2000/01:57), där det skrivs: ”Miniminivån för lodjursstammen i Sverige skall vara 300 föryngringar per år, vilket motsvarar ett totalt antal av 1 500 individer.” Efter den andra rovdjursutredningen *Rovdjuren och deras förvaltning* (SOU 2007:89) följde proposition *En ny rovdjursförvaltning* (2008/09:210). Där skrivs: ”...antalet årliga föryngringar inom Sverige kan variera ned till 250 föryngringar, vilket motsvarar cirka 1 250 individer, under förutsättning att spridningen fortsätter i södra Sverige...”

Det är viktigt att konstatera att 1 250 lodjur eller 250 föryngringar *inte* är en ny miniminivå. Såväl myndigheter som media förefaller ha fått detta om bakfoten. Skrivningen i propositionen innebär att om stammen vid något tillfälle varit nere i 250 föryngringar så ska den återställas till 300, som är den gällande miniminivån. Att tillåta stammen att ”variera ned till 250 föryngringar” förutsätter också att det måste konstateras fortsatt spridning i södra Sverige, vilket måste innebära en verklig ökning av antalet årliga föryngringar.

Naturvårdsverket fastställde i beslut 2011-02-03 regionala miniminivåer för lodjur som summerar till 250 (*tabell 1*). Beslutet gäller till den 1 november 2015, eller tills annat beslutats. Detta beslut står, enligt vår mening, i flagrant strid med propositionen. Av flera skäl: Antalet lodjursföryngringar har efter 2002 legat gott och väl under 300, möjligen med undantag för den snöfattiga vintern 2007/2008 och någon klar ökning i södra Sverige syns inte (*tabell 3*, sidan 6).

Begreppet miniminivå definieras i propositionen *Sammanhållen rovdjurspolitik* (2000/01:57), sidan 26 som följer: ”Miniminivån anger vilken förvaltningsstrategi som bör tillämpas och är inte ett mått på vilket antal individer som är önskvärt av en art. Målet för förvaltningen är att arterna skall öka i antal utöver respektive miniminivå, till sådana nivåer att de med större säkerhet långsiktigt kan bevaras i den svenska faunan. Om antalet djur av en art sjunker under

miniminivån bör skydds jakt tillåtas endast i begränsad omfattning. Så länge en art befinner sig över miniminivån bör emellertid större hänsyn tas till motstående intressen.”

Tabell 1. Av Naturvårdsverket fastställda miniminivåer för lodjur 2011-02-03 fördelade på rovdjursförvaltningsområden och län

Rovdjursförvaltningsområdet, RFO	Län	Miniminivå
Norra RFO	Norrbottnen	26
	Västerbottnen	17
	Jämtland	19
	Västernorrland	13
	<i>Delsumma Norra RFO</i>	<i>75</i>
Mellersta RFO	Stockholm	9
	Uppsala	23
	Västra Götaland	30
	Värmland	18
	Örebro	13
	Västmanland	11
	Dalarna	18
	Gävleborg	15
	<i>Delsumma Mellersta RFO</i>	<i>137</i>
Södra RFO	Södermanland	5
	Östergötland	5
	Jönköping	5
	Kronoberg	5
	Kalmar	6
	Gotland	0
	Blekinge	2
	Skåne	3
	Halland	7
	<i>Delsumma Södra RFO</i>	<i>38</i>
Hela landet	Totalt	250

Inventering av lodjur

Lodjursstammen är fortsatt svag i delar av landet

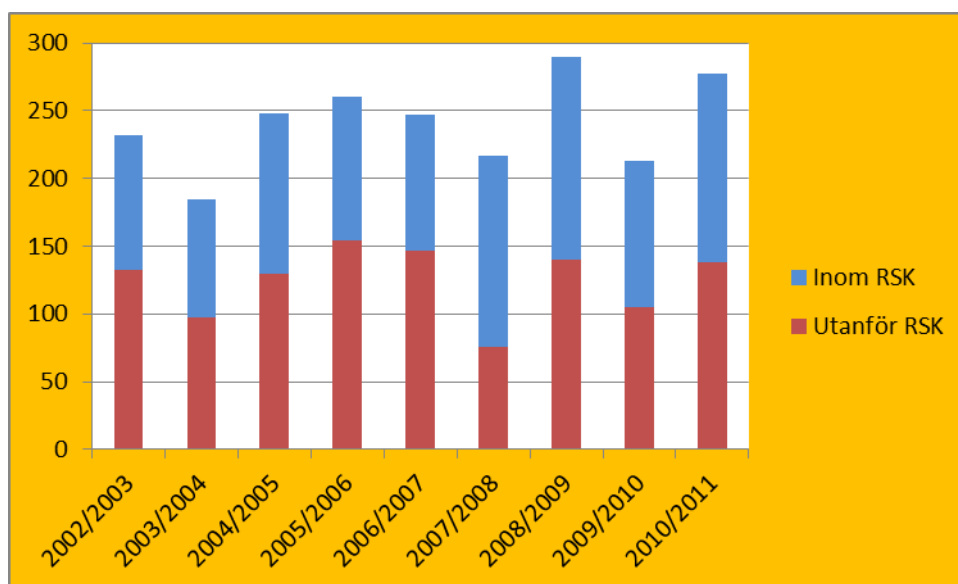
Länsstyrelserna är ansvariga för inventeringen av lodjur i landet. Det finns detaljerade föreskrifter som reglerar inventering av stora rovdjur och kungsörn – *Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn*; (NFS 2007:10).

Av figur 1 och tabell 2 framgår antalet föryngringar i landet efter 2002 då samtliga länsstyrelser blev ansvariga för inventeringsverksamheten. I redovisade inventeringsresultat ingår även misslyckade föryngringar, vilka årligen varierar mellan 1 och 5.

Siffror inom parentes i tabell 2 2007/2008 avser av Grimsöforskarna uppskattat antal föryngringar, med hänsyn tagen till dåliga inventeringsförhållanden i delar av landet. Rapporten ”Den Svenska lodjursstammen 2004–2008” ligger till grund för dessa uppgifter.

Det måste uppmärksammas att *fältinventerade* resultat aldrig överstiger 300 föryngringar, vilket fortfarande är gällande miniminivå.

Figur 1. Inventeringsresultat inventeringssäsongerna 2002/2003–2010/2011 inom respektive utanför renskötselområdet, RSK

Källa: Länsstyrelserna och Viltskadecenter.

Tabell 2. Antal lodjursföryngringar under inventeringssäsongerna 2002/2003–2010/2011 inom respektive utanför renskötselområdet*

Inventeringssäsong	Inom renskötselområde	Utom renskötselområde	Totalt
2002/2003	100	132	232
2003/2004	88	97	185
2004/2005	118	130	248
2005/2006	106	154	260
2006/2007	100	147	247
2007/2008	141	76 (168)	217 (308)
2008/2009	150	140	290
2009/2010	108	105	213
2010/2011	139	138	277

*Siffrorna inom parentes 2007/2008 är av Grimsöforskarna uppskattade siffror, eftersom det den vintern var dåliga spårförhållanden i delar av landet.

Södra Sverige har bedömts som ett viktigt och potentiellt expansionsområde för lodjuren. Det måste dock uppmärksammas att spridningen där går mycket långsamt trots att lodjuret där varit fredat sedan 1987. Av tabell 3 framgår inventeringsresultaten de tre senaste inventerings-säsongerna uppdelat på län. Vissa lodjursföryngringar förekommer i gränsländer mellan flera län, varför de visas som delade föryngringar. Därutöver förekommer även 2 konstaterat misslyckade föryngringar i gränsländer mellan Östergötland/Örebro och Blekinge/Skåne län, vilka inte redovisas här. I tabellen redovisas de fastställda länsvisa miniminivåerna för lodjur, vilka ska vara nådda senast 2015. Inventeringsresultaten visar med all tydlighet att lodjurstammen till och med minskar i södra Sverige och ligger långt under den satta ambitionsnivån, som i sin tur inte överensstämmer med en nationell nivå på 300 årliga föryngringar, utan är satt vid den tillfälliga på 250 föryngringar.

Tabell 3. Inventeringsresultatet i det Södra rovdjursförvaltningsområdet inventerings-säsongerna 2008/2009–2010/2011
Flera föryngringar uppträder i gränstrakterna mellan flera län och delas mellan dessa

	2008/2009	2009/2010	2010/2011	Fastställd miniminivå
Södermanland (D)	2	2	1	5
Östergötland (E)	1,5 (T=Örebro)	0	2,5 (T)	5
Jönköping (F)	1	2 (N & O)	0,5 (N)	5
Kronoberg (G)	0	1,67 (M & K+M)	0	5
Kalmar (H)	2	1	1	6
Blekinge (K)	1	0,33 (G+M)	0	2
Skåne (M)	1	0,67 (G & G+K)	0	3
Halland (N)	2	2,5 (F)	1,5 (F)	7
Totalt Södra RFO:	10,5	9,33	6,5	38

Källa: Viltskadecenters rapporter "Resultat från inventering av lodjur i Sverige" vintrarna 2008/2009–2010/2011, samt av Naturvårdsverket fastställda miniminivåer för rovdjursförvaltningsområdet.

Fårnäringens utveckling i de Mellersta, Södra och Norra rovdjursförvaltningsområdena 2000–2010, samt skador inom näringen orsakade av lodjur

Antalet får ökar, medan antalet rovdjursskador minskar i landet

Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 2001–2011, Viltskadecenter, årsvis viltskadestatistik. Den svenska lodjurspopulationen 2009–2010 samt prognoser för 2011–2012, André n m fl. 2010

Efter 1980, dvs. samtidigt som samtliga våra stora rovdjur började återhämta sig och öka i antal, har fårnäringen i landet, som ett resultat av olika former av samhällsstöd (bidrag), ökat i en omfattning som är närmast unik inom de agrara näringarna.

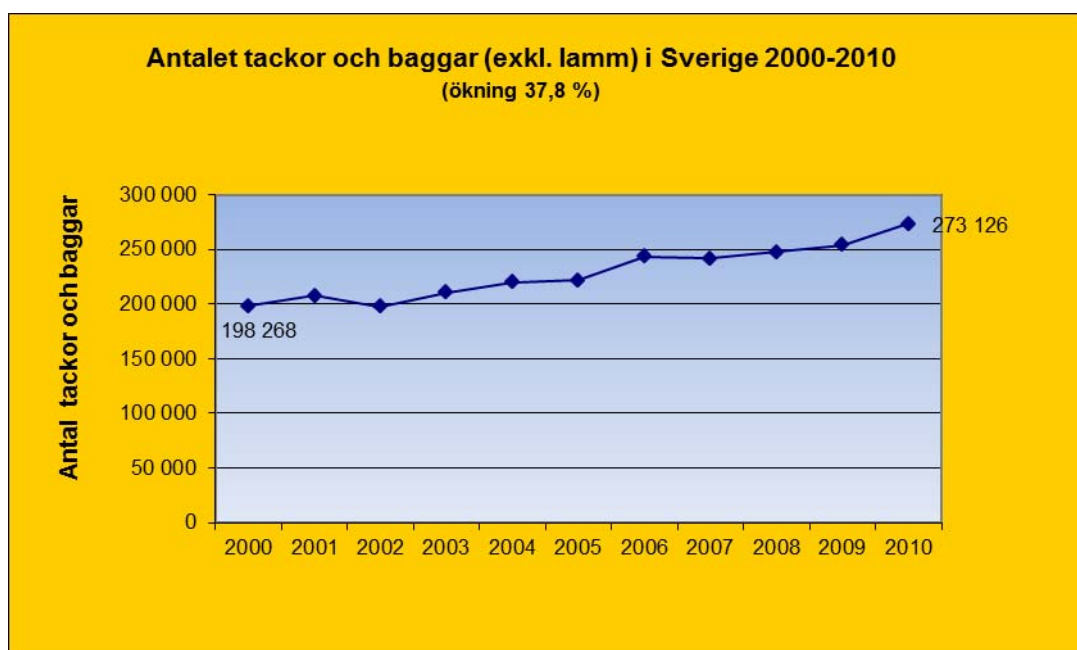
Denna utveckling gäller för hela landet men också i hög grad i utpräglade rovdjursområden som det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet. Utvecklingen står i bjärt kontrast till de ofta förekommande påståendena att tamdjursnäring och rovdjursförekomst inte är förenliga.

Antalet tackor och baggar har under perioden 1980–2010 ökat med 70 procent, från ca 161 000 till 273 126 djur. Inkluderat även antalet lamm, som tidigare år varit bristfälligt redovisat, kan det totala antalet får i Sverige 2010 beräknas till drygt 565 000 djur.

Fårnäringens ökning under 2000-talet i landet som helhet och regionalt framgår av figurerna 2–5 och visar en ökning av antalet tackor och baggar motsvarande nästan 38 procent i Sverige. Denna ökning av får har således skett parallellt med att vi i modern tid aldrig haft så mycket rovdjur i landet som under senare år. Mot bakgrund av att får till ca 95 procent är det tamdjurslag som drabbas av rovdjursangrepp (renar undantaget) har rovdjursskadorna på får inte ökat i motsvarande grad utan till och med minskat i många län (se figurerna 6–8). Denna positiva utveckling måste förvaltande myndigheter, forskare och andra beakta vid analyser av antalet rovdjursangrepp på tamdjur och vilka förvaltningsåtgärder som ska vidtas. Hänsyn till denna utveckling måste tas vid planering av förebyggande åtgärder samt vid analys av effekter av andra vidtagna förvaltningsåtgärder som exempelvis skydds jakt.

Även skador av lodjur på hundar är få och sker nästan uteslutande då hunden attackerat lodjuret som försvarat sig.

Figur 2. Fårnäringens utveckling under 2000-talet i Sverige

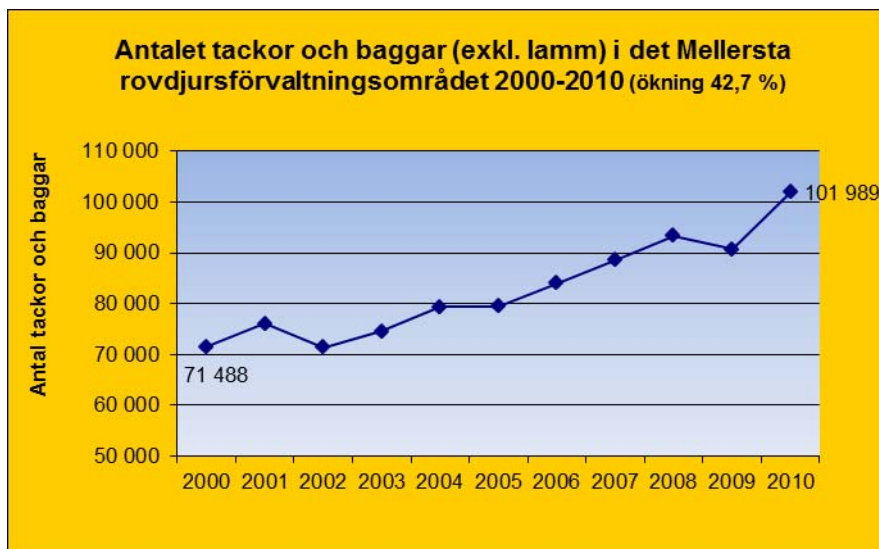
Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2001–2011.

Mellersta rovdjursförvaltningsområdet

Under perioden 2000–2010 har antalet tackor och baggar i det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet ökat från 71 488 till 101 989 djur eller 42,7 procent för hela området. Förvaltningsområdet hyste 37,3 procent av landets totala antal tackor och baggar 2010. Området huser cirka 800 lodjur och minst lika många björnar, samt nästan samtliga av landets cirka 250 vargar.

I Gävleborgs län har fårnäringen ökat med 57,7 procent, Dalarna med 57,4 procent, Västmanland 33,2 procent, Örebro 120,1 procent, Västra Götaland 36,9 procent, Uppsala 57,2 procent och i Stockholms län med 31,9 procent. Avviker gör bara Värmland som under perioden haft en svag ökning med 2,0 procent, men antalet djur varierar här kraftigt mellan åren.

Figur 3. Fårnäringens utveckling i Mellersta rovdjursförvaltningsområdet under 2000-talet

Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2001–2011.

Södra rovdjursförvaltningsområdet

Under perioden 2000–2010 har antalet tackor och baggar i det Södra rovdjursförvaltningsområdet ökat med 39,3 procent, eller från 109 357 till 152 350. Förvaltningsområdet hyste 55,8 procent av landets totala antal tackor och baggar 2010.

I Södermanlands län har fårnäringen ökat med 48,0 procent, Östergötland 65,3 procent, Jönköping 27,4 procent, Kronoberg 36,6 procent, Kalmar 37,9 procent, Gotland 15,6 procent, Blekinge 59,9 procent, Skåne 51,1 procent och i Hallands län med 40,4 procent. Det Södra rovdjursförvaltningsområdet är inget påtagligt rovdjursområde och hyser bara enstaka fasta etableringar av lodjur. Vidare finns enstaka kringströvande vargar och ströfynd av björn, samt ett ökande bestånd av häckande kungsörn, främst på Gotland och i Skåne.

Figur 4. Fårnäringens utveckling i det Södra rovdjursförvaltningsområdet under 2000-talet

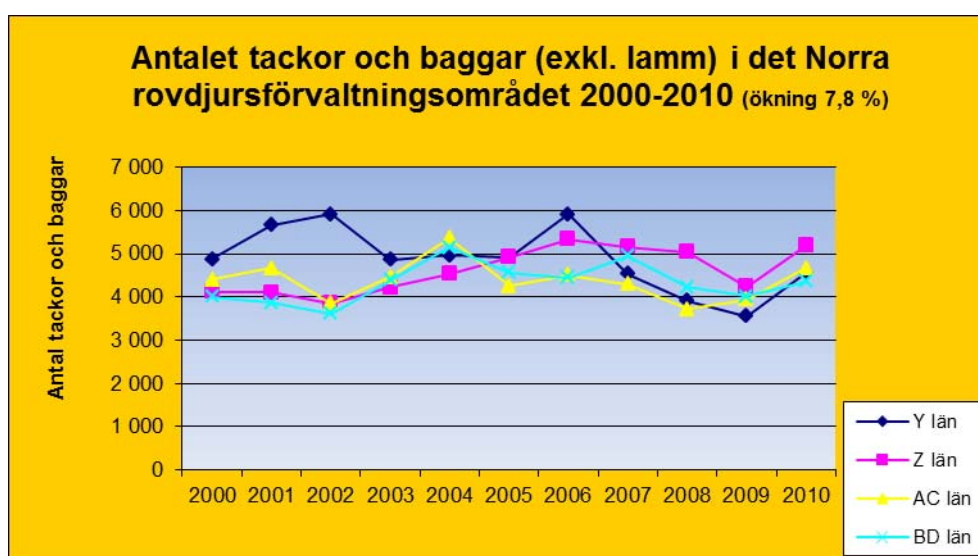
Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2001–2011.

Norra förvaltningsområdet

Det Norra rovdjursförvaltningsområdet hyste bara drygt 7 procent av landets totala fårbestånd 2010 och utgör därmed inget viktigt område för fårnäringen i landet. Här har också utvecklingen varit mer spretig och varierat mer mellan åren än i övriga områden. Totalt under perioden har andelen tackor och baggar ökat med 7,8 procent, eller från 17 423 till 18 787 åren 2000–2010.

I Norrbottens län har fårnäringen ökat med 9,0 procent, Västerbotten 6,1 procent och i Jämtland, som har landets största björnstam på cirka 1 000 individer och också en stor lodjursstam på ca 55 föryngringar eller drygt 300 individer (2008), med 25,9 procent. Avviker gör bara Västernorrland som uppvisar en minskning med 6,9 procent sedan år 2000.

Figur 5. Fårnäringens utveckling i det Norra rovdjursförvaltningsområdet under 2000-talet

Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2001–2011.

Antal får som angripits av lodjur 2003–2010

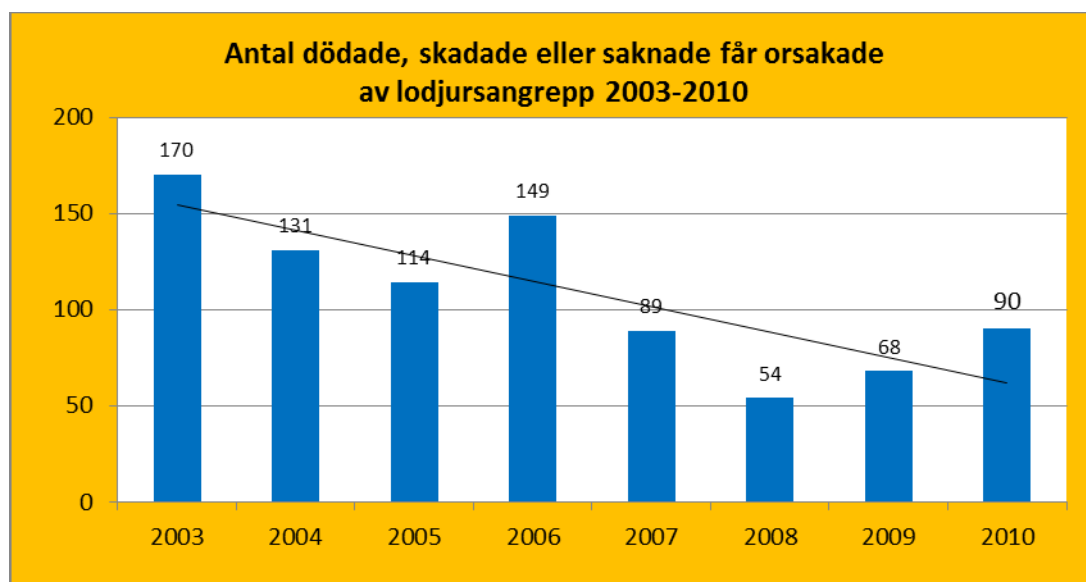
Under 2010 dödades, skadades eller saknades 342 får eller lamm efter totalt 97 angreppstillfällen i hela landet av stora rovdjur. Detta motsvarar ca 0,06 procent av det totala fårbeståndet och utgör således en mycket liten andel av alla förluster inom näringen. Fårägarna ersattes ekonomiskt för dessa rovdjursangrepp. Ca 95 procent av alla rovdjursangripna tamdjur, med undantag för ren, utgörs av får med viss övervikt för lamm.

Av figur 6 framgår antalet **lodjursangripna** får under perioden 2003–2010. En tydligt minskande trend av antalet drabbade får kan ses under perioden. Ett sannolikt skäl till denna positiva utveckling är att bidragen till förebyggande åtgärder i form av rovdjursäkra stängsel markant ökade i mitten av perioden. Gävleborgs län har här varit särskilt framgångsrikt, vilket resulterat i mycket få angrepp under senare år. Ytterligare ett skäl till den minskande trenden har av Viltskadecenter (Jens Karlsson muntligen, Orsa Grönklitt augusti 2010) ansetts vara att kunskapen om angrepp av räv kontra lodjur numera är bättre. Således har under tidigare år flera angrepp som tillskrivits lodjur troligen orsakats av räv. En viss ökning av antalet angripna får kan ses i det Södra rovdjursförvaltningsområdet, som ännu så länge har låg andel rovdjursäkra stängsel.

I det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet har antalet lodjursangripna får minskat till i snitt 55 per år de senaste tre åren, att jämföra med i snitt 117 för perioden dessförinnan. Värmlands län utmärker sig med en minskning från i snitt 54 till i snitt 9 drabbade får. Länet har totalt

nästan 40 procent av alla drabbade får sett över hela perioden och detta trots att länets fårandel bara utgör 10 procent i rovdjursförvaltningsområdet. Möjligen har man i Värmlands län haft större andel feltolkade angrepp (räv kontra lodjur) under periodens inledning? I Västra Götalands län, som har nästan 35 procent av områdets hela fårandel och ett ökat antal lodjur, ses ingen motsvarande trend i antalet lodjursdrabbade får. Här varierar antalet angripna får mellan 12 och 24 under hela perioden.

Figur 6. Antal ersatta får orsakade av lodjursangrepp 2003–2010

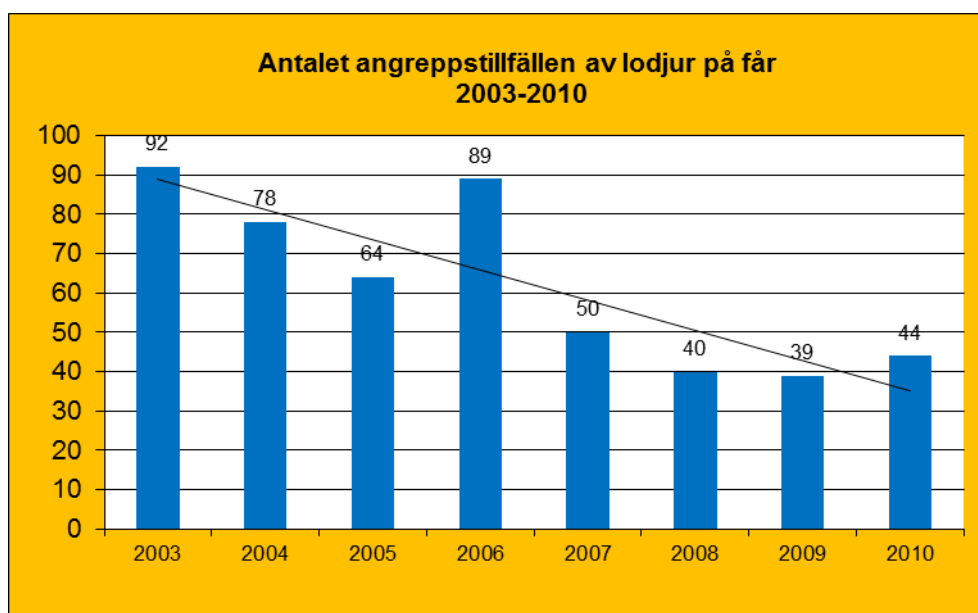

Källa Viltskadecenter.

Antal angreppstillfällen

Ur förvaltningssynpunkt är antalet angreppstillfällen intressantare än det totala antalet dödade, skadade eller saknade får. Framförallt om skydds jakt övervägs, men också för att andra faktorer kan påverka hur många får som drabbas vid varje enskilt angreppstillfälle.

Av figur 7 framgår antalet angreppstillfällen på får och också en nedåtgående trend, trots ett ökande antal får samtidigt som lodjuren expanderat till mer fårtäta områden under senare år. Utgående från de fyra senaste åren (2007–2010) så är antalet årliga angreppstillfällen på får i snitt bara 43. Utgående från en total lodjurspopulation motsvarande ca 1 500 individer under perioden, så innebär det att färre än tre procent (2,9 procent) är inbegripna i dessa angrepp. Sannolikt långt färre eftersom vissa individer står för upprepade angrepp. Detta torde betyda att licensjakt på vilka lodjursindivider som helst, sannolikt inte alls påverkar antalet tamdjursangrepp.

Figur 7. Antal angreppstillfällen på får orsakade av lodjur

Källa: Viltskadecenter.

I Norra rovdjursförvaltningsområdet, med cirka 800 lodjur, skedde under 2010 endast ett angrepp på får. Rovdjursförvaltningsområdet är även intressant mot bakgrund av att det hyser en stor björnstam, som under 2010 stod för endast tre angreppstillfällen på nio får, vilket innebär att av områdets cirka 2 400 björnar, var endast 0,13 procent inbegripna i dessa angrepp!

Fäbodbrukets utveckling

Genom omfattande statliga bidrag har även fäbodbruket ökat under senare tid och detta jämsides med att alla våra rovdjur har ökat. I Dalarna, som är ett viktigt fäbodlän och tillika ett av landets rovdjurstätaste län, har antalet aktiva fäboddar som får någon form av samhällsstöd, mer än fördubblats mellan åren 1994 och 2007 (från 46 till 103). Antalet fribetande tamdjur, varav får utgör en stor grupp, har därmed ökat från 873 till 2281, eller med 260 procent (Källa: Länsstyrelsen Dalarna, J-B Norling 2007).

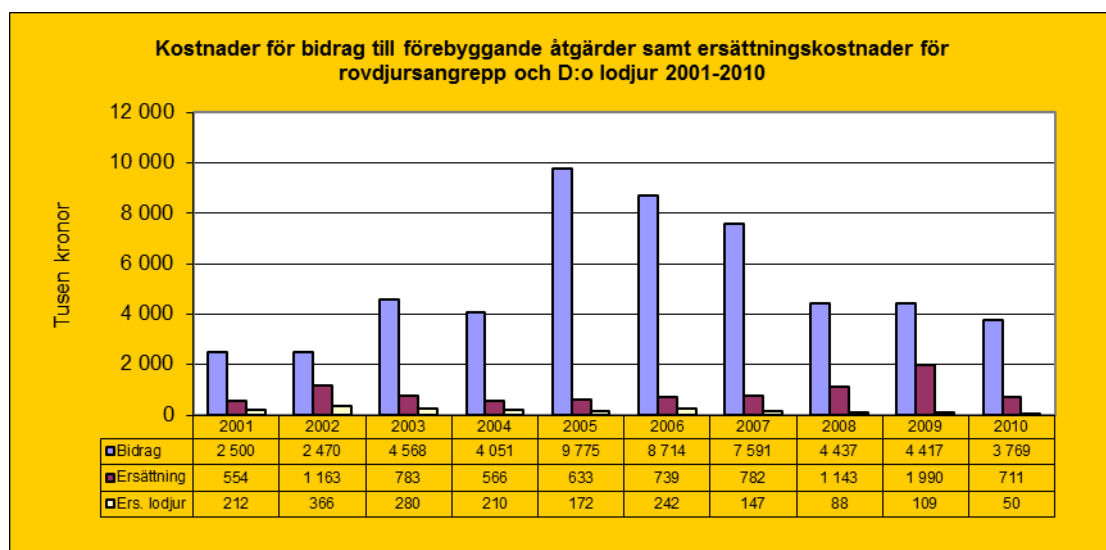
Samma positiva utveckling ses i Jämtland, där det aktiva fäbodbruket sedan 1990 ökat från 45 till 90 (Källa: Länsstyrelsen Jämtland i e-post). Även i Gävleborg ökade fäbodbruket med 24 procent mellan åren 1997 och 2005.

Det sker få rovdjursangrepp inom fäbodbruket. I en PM till den andra rovdjursutredningen 2007 anger Viltskadecenter i snitt ett (1) årligt angrepp av lodjur, två av varg och knappt fem årliga angrepp av björn under perioden 1997–2005. Mot bakgrund av att fribetande tamdjur exponeras som vilka vilda bytesdjur som helst, är detta förvånansvärt få angrepp. Under 2010 skedde inga angrepp av lodjur på fribetande tamdjur.

Bidrag – och ersättningskostnader

Av figur 8 framgår kostnader för bidrag till förebyggande åtgärder, samt total ersättning för skador orsakade av samtliga rovdjur och d:o av lodjur. Under perioden står lodjuren för i snitt cirka 232 600 kronor per år, vilket motsvarar 25,7 procent av alla rovdjursersättningar. För de senaste tre åren har andelen minskat till endast 6,4 procent (82 300 kronor).

Figur 8. Kostnader för bidrag till förebyggande åtgärder och ersättningar för skador orsakade av lodjur

Källa: Viltskadecenter.

Jakt efter lodjur

17 länsstyrelser beslutar om licens- och/eller skydds jakt 2012

Delegering av beslut om lodjursjakt till länsstyrelserna – såväl skyddsjakt som licensjakt

Naturvårdsverket har i olika beslut fr.o.m. 2010 delegerat beslut till länsstyrelserna avseende licens- och skyddsjakt. För jaktåret 2011/2012 gäller de delegeringsbeslut som redovisas i tabell 4.

- Besluten kan omfatta alla län eller bara vissa län inom respektive rovdjursförvaltningsområde. Det finns tre rovdjursförvaltningsområden.
- Besluten kan omfatta ett obegränsat antal lodjur eller ett högsta antal djur som får fällas inom hela rovdjursförvaltningsområdet. Om miniminivån för lodjur är uppfylld i ett län så gäller delegeringen utan att antalet lodjur som får fällas är begränsat, dvs. utan tak (24 a § jaktförordningen (1987:905)). I övriga fall kan delegering ske med tak (24 b §).
- Besluten gäller med olika giltighetstid – i det norra rovdjursförvaltningsområdet gäller det under flera jaktssäsonger och t.o.m. den 31 oktober 2013.

Tabell 4. Av Naturvårdsverket delegerad jakt efter lodjur i de tre rovdjursförvaltningsområdena (RFO) 2011/2012

	Bara skyddsjakt		Både licens- och skyddsjakt	
	Antal djur	Giltighetstid	Antal djur	Giltighetstid
Södra RFO ¹	Högst 5 djur	2011-11-01–2012-10-31		
Mellersta RFO ²			Högst 40 djur	2011-11-01–2012-10-31
Norra RFO ³			Obegränsat antal djur	2011-02-17–2013-10-31

¹ Delegering till länsstyrelserna i: Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Jönköpings, och Hallands län.

² Delegering till länsstyrelserna i: Stockholms, Uppsala, Västra Götalands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Dalarnas och Gävleborgs län.

³ Delegering till länsstyrelserna i: Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

Det bör uppmärksammas att i län som inte omfattas av delegeringsbeslut tas beslut om licens- eller skydds jakt av Naturvårdsverket.

I det Norra rovdjursförvaltningsområdet gäller ingen övre gräns för hur många lodjur som får fällas, vilket innebär att det är upp till samverkansrådet och respektive länsstyrelse att hantera omfattningen av licens- och skydds jakten med hänsyn till rovdjurspolitikens mål och de regionala miniminivåer som Naturvårdsverket fastställt. Verket kan under vissa omständigheter återkalla ett delegeringsbeslut med stöd av 24 c § (1987905).

Jakten ska ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden 23 c § jaktförordningen (1987:905)

Lodjursjakten är inte selektiv och sker mitt i brunsten utan begränsningar

Lodjursjakten sker mitt i brunstperioden

Jakttiden regleras i 3 § i *Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo* (NFS 2010:15). Jakttiden omfattar mars månad, med undantag för de fyra nordligaste länen (Norra rovdjursförvaltningsområdet), där jakttiden är förlängd till och med den 15 april.

Lodjurets brunstperiod inträffar under mars månad. Enligt 4 §⁴ Artskyddsförordningen (2007:845) är det inte tillåtet att under parningstiden störa djur. Jakt är utan tvekan en störning. I sista stycket i samma paragraf hänvisas till skrivningar med samma innebörd i jaktlagstiftningen. Någon motsvarande skrivning beträffande hänsynstagande under djurens parningstid/brunst finns inte i jaktlagstiftningen (jaktlagen (1987:205), jaktförordningen (1987:905) eller i tillhörande föreskrifter.

Inga begränsningar av vilka lodjur som får fällas

Enligt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2010:15) 4 § uttrycks särskilt att länsstyrelsens beslut *”ska föreskriva att lo får fällas oavsett djurets kön och ålder”*.

Eftersom jakten tillåts mitt under brunstperioden kan den riktas särskilt mot vuxna djur, som normalt är tillsammans bara under parningstiden. Dessa brunstplatser är ofta desamma över åren. Jakten kan därmed få särskilt negativa effekter på populationen, eftersom jakten kan riktas särskilt på köns mogna djur som uppehåller sig på tidigare kända platser, vilket snabbare kan påverka lodjursstammen negativt och därmed *”försvara upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus”*, vilket är en förutsättning för licensjakten enligt 23 c § i jaktförordningen.

⁴ Fridlysning

4 § I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsen.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Första stycket gäller inte jakt efter fåglar och däggdjur. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905). Första stycket gäller inte heller fiske. I fråga om fiske finns bestämmelser med motsvarande innebörd i förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

Lodjursjakten sker inte under strängt kontrollerade förhållanden

Fällfångst av lodjur är nu förbjuden, men lodjur som fångas i fällor avsedda för andra djur kan ändå avlivas

Fällfångst är förbjuden vid licensjakt 2011/2012

I Naturvårdsverkets delegeringsbeslut av jakt efter lodjur som gäller för licensjakt under jakt-säsongen 2011/2012 (NV-02099-11 och NV-10206-11) står att delegeringen inte omfattar fällfångst: ”Detta överlämnande omfattar inte rätt för Länsstyrelsen att fatta beslut om licensjakt efter lo med fångstredskap.”

I Naturvårdsverkets beslut om licens- och skyddsjakt i det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet anges som skäl: ”Naturvårdsverket överlåter i detta beslut inte rätten till länsstyrelsen att besluta om licensjakt efter lo med fångstredskap. Erfarenheterna under de senaste tio åren har visat att det finns behov av en testverksamhet i första hand för att undersöka omfattning och typ av skador som kan uppkomma i samband med fångst. Detta innebär att Naturvårdsverket avser låta Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) att genomföra test av de fångstredskap för levandefångst av lodjur, så att det finns ett underlag för beslut som motsvarar ett typgodkännande som motsvarar övriga levandefångstredskap. Det har inte varit möjligt att inbegripa testverksamheten inom ramen för årets beslut. Naturvårdsverket beslutar därför att länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo inte får bedrivas med fångstredskap under den tid som detta delegeringsbeslut gäller.”

Det måste i sammanhanget uppmärksammas att i 6 § i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om *licensjakt efter lo* (NFS 2010:15) (vår kursivering) anges att jakt får bedrivas med 5 särskilt namngivna fångstredskap (fällor).

Det innebär att det är juridiskt oklart vad som gäller om i föreskrifterna angivna fälltyper används vid licensjakt. Svenska Rovdjursföreningen avser att skriva till Naturvårdsverket och hemställa att 6 § i föreskrifterna (2010:15) upphävs med omedelbar verkan.

Lodjur som fångas i alla fällor kan avlivas

Det bör också uppmärksammas att lodjur som fångas i andra ”inte godkända” fälltyper kan avlivas. Sådana fällor kan vara godkända för exempelvis rävmå, grävling eller vildsvin. Lodjur som fångas som ”bifångst” i exempelvis rävmåfallor kan ändå avlivas med stöd av *Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt* (NFS 2002:18) 28 § andra stycket⁵ trots att sådan fångst inte är tillåten.

Rimligen bör endast artselektiva fällor tillåtas vid jakt!

Inga särskilda krav ställs på lodjursjägarna

I Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2010:15) anges inte några särskilda krav på lodjursjägare. Alla jägare ges därmed rätt att jaga lodjur, såvida inte markägaren (jakträttshavaren) bestämmer annat. Inga krav ställs på särskild utbildning. Även jaktgäster kan bjudas in. Jaktgäster från såväl andra delar av Sverige som från utlandet kan bjudas in att delta i lodjursjakten. Det finns inte något krav på formell utbildning för att jaga lodjur eller andra rovdjur i Sverige, utöver de krav som ställs för att erhålla jägarexamen.

⁵ 28 § Om fredat vilt fångats skall detta frisläppas om det är oskadat eller bedöms kunna fortsätta leva utan onödigt lidande. Om viltet är allvarligt skadat, skall det avlivas.

Om vilt som inte är fredat fångats i fångstredskap som inte är godkänt för den aktuella arten, får viltet ändå avlivas.

Ingen myndighet utövar jakttillsyn

Ingen myndighet har tillsynsansvar över jakten

I Sverige har ingen myndighet ett uttalat tillsynsansvar över jakten i landet. Det gäller även vid licensjakt och skyddsjakt efter stora rovdjur. Jakttillsyn, i den mån sådan sker, utförs av jakttillsynsmän, som främst utses bland andra jägare och markägare. Länsstyrelserna har åtaganden enligt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2010:15), då det gäller avlysning och besiktning av fällda lodjur. Länsstyrelserna har dock inget formellt ansvar för jakttillsynen i Sverige.

Licensjakten efter lodjur är enligt Naturvårdsverkets föreskrifter och länsstyrelsernas beslut omgärdade av till synes detaljerade regleringar som gäller, jakttiden, tid på dygnet då jakten får utföras, jaktledarens ansvar, användning av motorfordon vid jakten, antal hundar som får användas vid jakten, typ av fällor och hur de ska vara märkta, var fällorna är placerade och hur ofta de ska vittjas, rapportering av fällda och påskjutna lodjur m.m. Därutöver om deltagande jägare har löst viltvårdsavgift (jakkort), har jägarexamen och vapenlicens och om jägaren har registrerat sig för licensjakten efter lodjur samt jaktledarens särskilt uttalade ansvar.

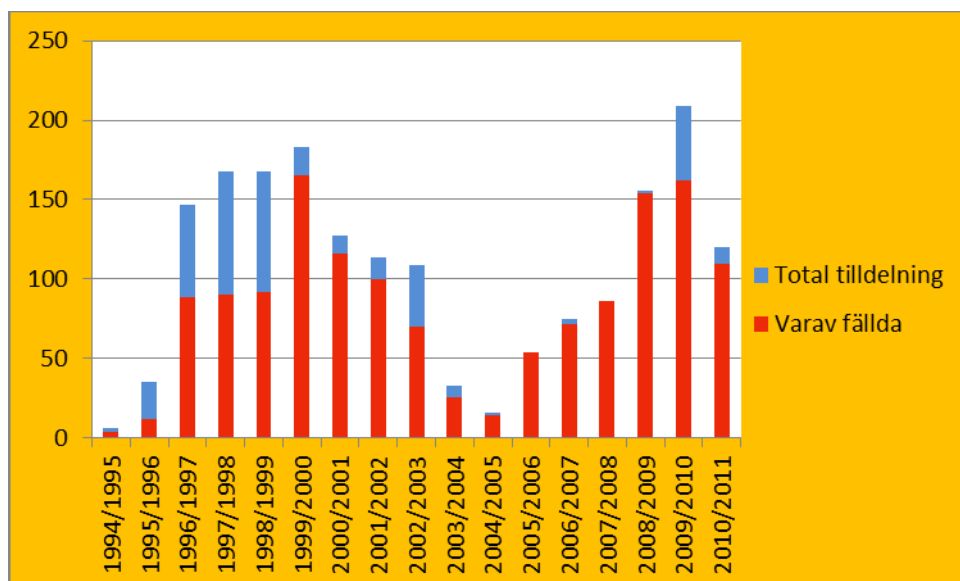
Fällda lodjur vid årliga beslut

Jaktkvoten och fällda lodjur ökade tolv gånger åren 2005–2010

Av figur 9 framgår tilldelning och rapporterat fällda lodjur under perioden 1995–2011. Figuren visar bara tilldelning och resultat från den årliga skyddsjakt som t.o.m. 2009 beslutades av Naturvårdsverket och som därefter övergått till licensjakt.

Minskningen jaktåren 2004/05 och 2005/06 är ett resultat av den EU-anmälan av lodjursjakten som då behandlades, vilket resulterade i att jakt de åren inte tilläts utanför renskötselområdet. Det bör också uppmärksammas att i de fall tilldelningen inte har fyllts så har det i huvudsak varit i fjällänen.

Figur 9. Tilldelning och fällda lodjur under jaktåren 1994/95–2010/11
Överskjutning inträffade 2006 (3) och 2008 (1)

Källa: Naturvårdsverket och SVA.

Av tabell 5 framgår antalet fällda lodjur också uppdelat på län.

Tabell 5. Tilldelning och fällda lodjur 1995–2011 under ”årlig skydds jakt”/licensjakt fördelat på län. Därutöver redovisas total tilldelning.*

År/Län	AB	BD	AC	Z	Y	W	X	S	T	O	U	C	Fällda	Tilld
1995				4									4	6
1996			1	11									12	35
1997		5	13	62	7	8	0	0	2				97	154
1998		3	5	48	13	11	6	6	4				96	168
1999		4	8	31	15	14	7	9	4				92	168
2000		1	19	55	15	26	13	19	11	2	4		165	183
2001		1	15	40	6	17	7	19	6	2	3	0	116	127
2002		0	16	35	5	13	8	12	4	2	4	1	100	114
2003		0	7	18	6	9	8	12	4	1	4	1	70	109
2004		0	8	18	1								27	33
2005		2	4	8	0								14	16
2006		1	2	16	2	14	4	6	3	1	3	2	54	51
2007		2	6	16	0	10	8	12	5	5	5	5	74	77
2008		0	7	26	0	13	8	10	6	6	4	6	86	85
2009		2	23	55	4	21	8	16	5	6	6	8	154	157
2010	1	19	13	42	8	16	8	20	7	7	6	15	162	209
2011	1	8	10	57	12	0	1	7	2	0	3	9	110	120
Totalt	2	48	157	542	94	172	86	148	63	42	32	47	1433	1 771

* Län med 0 visar att jakt varit tillåten det året men inga djur fällt.

Av figur 8 och tabell 5 framgår att under fem år – från 2005 till 2010 – har antalet fällda lodjur ökat 12 gånger. Tilldelningen har under samma period ökat 13 gånger och låg 2010 på den i särklass högsta nivån sedan 1995.

Samtidigt, med undantag av mellanårsvariationen 2009, har antalet inventerade lodjursföryngringar stadigt minskat efter 2005 och siffran för inventeringssäsongen 2009/2010 är den näst lägsta sedan 2003/2004. Lägre jaktkvoter gavs inför jakten 2011 och vid den senast utförda inventeringen 2010/2011 registrerades fler föryngringar än året innan.

Vilka motiv har angetts för lodjursjakt 2008–2011?

Utdrag ur Naturvårdsverkets beslut om jakt och delegering av licensjakt

Jaktbeslut 2008-01-29

”Forskarna menar sammanfattningsvis att det är motiverat att bedöma lodjurets nuvarande bevarandestatus i Sverige som gynnsam. Naturvårdsverket gör den samlade bedömningen att detta beslut inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Verket gör vidare bedömningen att jakten inte kommer att påverka arbetet med att nå den nationella miniminivån om 300 föryngringar, utan kan bidra till att snabbare nå de nationella målen.”

Detta sades med underlaget: 246 konstaterade föryngringar.

Jaktbeslut 2009-01-30

”Forskarna har beräknat vid vilken nivå lodjursstammen bör ligga på för att den långsiktigt kan bevaras. Resultatet visar att lodjursstammen bör bestå av 1 000–3 000 individer vid ett begränsat genetiskt utbyte. Lodjursstammen består idag uppskattningsvis av 309 familjegrupper vilket motsvarar drygt 1 500–2 000 djur. Naturvårdsverket gör bedömningen att pga. mellanårsvariation i lodjurshonornas reproduktion och överlevnad hos lodjursungar, särskilt i renskötselområdet, kan inventeringsresultatet för 2008/09 ligga under den nationella miniminivån redan före jaktens start. Naturvårdsverket gör den samlade bedömningen att detta beslut inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Verket gör vidare bedömningen att den beslutade jakten inte kommer att negativt påverka den totala storleken på lodjursstammen.”

Detta sades med underlaget: 217 konstaterade men av forskare uppskattat antal föryngringar till 309.

Jaktbeslut 2010-02-09

”Forskningsresultaten visar att lodjursstammen vid ett begränsat genetiskt utbyte med de finska och norska stammarna bör bestå av 1 000–3 000 individer för att stammen långsiktigt ska kunna bevaras. I oktober 2009 antog riksdagen även regeringens proposition *En ny rovdjursförvaltning* (prop. 2008/09:210). Den nya rovdjursförvaltningen innebär att antalet årliga lodjursföryngringar kan tillåtas variera ned till 250 (motsvarande ca 1 250 individer), under förutsättning att spridningen fortsätter i södra Sverige och att stammens bevarandestatus inte äventyras. Enligt riksdagens beslut får lodjursstammen variera ner till 250 föryngringar eller 1 250 individer under en övergångsperiod, vilket fortfarande ligger inom de ovan rekommenderade ramarna för stammens storlek. Intentionen i politiken är dock att stammen ska överstiga miniminivån på 300 föryngringar. Naturvårdsverket gör den samlade bedömningen att detta beslut inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus och att denna licensjakt bidrar till en hållbar förvaltning av rovdjursstammarna i mellersta Sverige.”

Detta sades med underlaget: 290 konstaterade föryngringar.

Delegeringsbeslut till det Mellersta och Södra rovdjursförvaltningsområdet november 2011

Mellersta RFO:

”Med tanke på inventeringsresultatet 2010/2011 i Mellersta rovdjursförvaltningsområdet och det faktum att lodjursstammen i landet ligger över den tillfälliga miniminivån bedömer Naturvårdsverket att en viss höjning av antalet djur som högst får fällas kan vara motiverat. Naturvårdsverket bedömer att högst 40 djur som medges, inte äventyrar stammens bevarandestatus.”

Södra RFO:

”Politiken har varit tydlig i att stammen ska minska i renskötselområdet samtidigt som stammen ska öka i södra Sverige. Naturvårdsverket gör bedömningen att endast skydds jakt kan medges i det Södra rovdjursförvaltningsområdet eftersom antalet föryngringar ligger långt under den beslutade regionala miniminivån för förvaltningsområdet samt att lostammen ska tillåtas öka i söder. . Naturvårdsverket gör bedömningen att 5 lodjur maximalt får fällas i det Södra rovdjursförvaltningsområdet. Det bör betonas att det maximala antalet djur som får fällas med stöd av länsstyrelsernas beslut inte är en kvot som ska fyllas utan ett maximalt handlingsutrymme för beslut om skydds jakt som kan utnyttjas.”

Det är inte bara jakten som skördar lodjuren

Trafiken dödar många lodjur tillsammans med många andra dödsorsaker

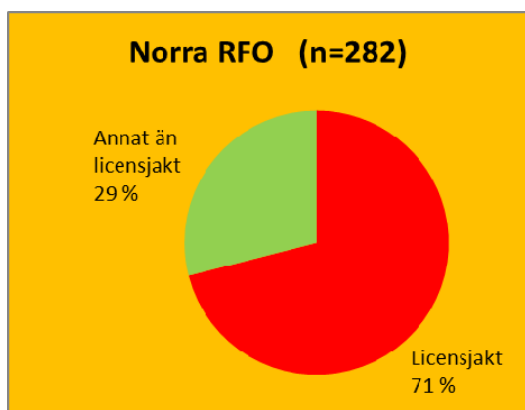
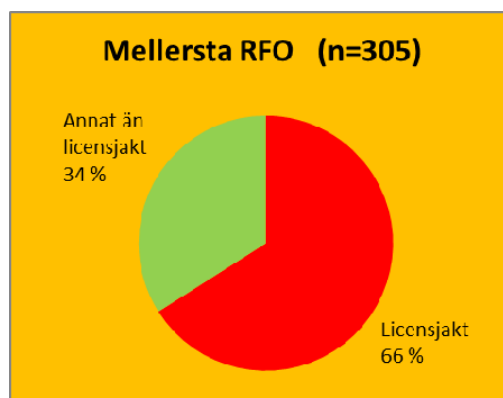
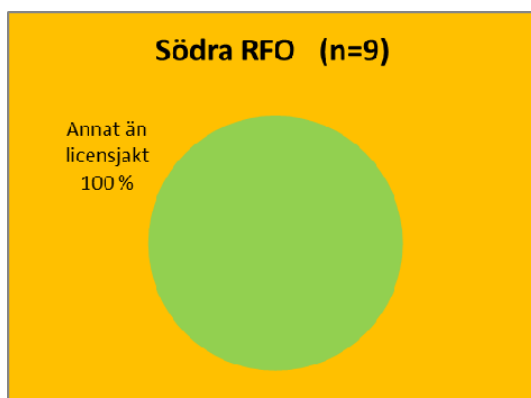
Dokumenterad dödlighet hos lodjur 2008–2010

Under de tre senaste åren 2008–2010 har 596 lodjur inkommit till Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA. Delar av de djur som fålls under licensjakt (fr.o.m. 2010) eller den jakt som dessförinnan beslutades av Naturvårdsverket ska sändas till SVA. Lodjur är också statens vilt enligt 33 § i jaktförordningen (1989:905) och samtliga övriga lodjur som dödas eller påträffas döda ska anmälas till polisen enligt 36 §, som ombesörjer att djuret också sänds till SVA.

Av de 596 inkomna lodjurena har 401 fållits under licensjakt. 195 lodjur (33 %) har dödats eller påträffats döda av andra orsaker, såsom t.ex. skyddsjakt och djur som avlivats av djurskyddsskäl (31 skyddsjakt, 11 djurskyddsskäl). Drygt 100 lodjur har inkommit som varit trafikdödade (82 vägtrafik, 21 tågtrafik). Därutöver har lodjur dött av skabb, utmärgling (svält), ”forskningsjakt”, illegal jakt och andra dödsorsaker.

Av figurerna 10a–10c framgår andelen lodjur som dödats av andra orsaker än licensjakt 2008–2010 i de tre rovdjursförvaltningsområdena. Av tabellerna 6a, 6b och 6c framgår mer detaljerat dödsorsakerna i respektive län och rovdjursförvaltningsområde.

Figureerna 10a–10c. Dödlighet hos lodjur i rovdjursförvaltningsområdena 2008–2010

Tabell 6 – Dödlighetens fördelning hos lodjur fördelad på rovdjursförvaltningsområden och län under åren 2008–2010

6c Södra rovdjursförvaltningsområdet	D	E	F	G	H	K	M	N	Tot.	Procent
1 Licensjakt/Skyddsjakt; JF §24/JF §23c										0 %
2 Skyddsjakt myndighetsbeslut; JF §27/JF §23b	1								1	11 %
3 Skyddsjakt enskild; JF §28										0 %
4 "Forskningsjakt Njarke"; JF §31										0 %
5 Djurskyddsskäl; JF §40a/JF §40b										0 %
6 Avlivning polisen; JL §9										0 %
7 Skabb		1							1	11 %
8 Vågtrafik	2							1	3	33 %
9 Tågtrafik				1	1	1			3	33 %
10 Utmärgling										0 %
11 Annan dödsorsak				1					1	11 %
12 Rättsfall										0 %
Delsumma 2–12	1	2	1	0	2	1	1	1	9	
Totalt	1	2	1	0	2	1	1	1	9	100 %
6a Mellersta rovdjursförvaltningsområdet	AB	C	O	S	T	U	W	X	Tot.	Procent
1 Licensjakt/Skyddsjakt; JF §24/JF §23c	1	29	19	45	18	16	50	24	202	66 %
2 Skyddsjakt myndighetsbeslut; JF §27/JF §23b							2		2	1 %
3 Skyddsjakt enskild; JF §28						1			1	0 %
4 "Forskningsjakt Njarke"; JF §31									0	0 %
5 Djurskyddsskäl; JF §40a/JF §40b			4	2				1	7	2 %
6 Avlivning polisen; JL §9							1		1	0 %
7 Skabb		1	2	2	1			3	9	3 %
8 Vågtrafik	6	9	6	11	9	6	2	4	53	17 %
9 Tågtrafik	1	2	3	2	2		3		13	4 %
10 Utmärgling		1		1	2			2	6	2 %
11 Annan dödsorsak	1	1	3	1	2	1		1	10	3 %
12 Rättsfall									1	0 %
Delsumma 2–12	8	14	18	19	16	8	8	11	103	
Totalt	9	43	37	64	34	24	58	35	305	100 %
6b Norra rovdjursförvaltningsomr	Y	Z	AC	BD	Tot.	%	Tot landet	Tot %		
1 Licensjakt/Skyddsjakt; JF §24/JF §23c	12	123	43	21	199	71 %	401	67 %		
2 Skyddsjakt myndighetsbeslut; JF §27/JF §23b	1	9	7	9	26	9 %	29	5 %		
3 Skyddsjakt enskild; JF §28	1				1	0 %	2	0 %		
4 "Forskningsjakt Njarke"; JF §31		5			5	2 %	5	1 %		
5 Djurskyddsskäl; JF §40a/JF §40b	1	2	1		4	1 %	11	2 %		
6 Avlivning polisen; JL §9						0 %	1	0 %		
7 Skabb		4			4	1 %	14	2 %		
8 Vågtrafik	9	8	5	4	26	9 %	82	14 %		
9 Tågtrafik	3	1		1	5	2 %	21	4 %		
10 Utmärgling	1	2	2	2	7	2 %	13	2 %		
11 Annan dödsorsak	1	1		3	5	2 %	16	3 %		
12 Rättsfall						0 %	1	0 %		
Delsumma 2–12	17	32	15	19	83		195	33 %		
Totalt	29	155	58	40	282	100 %	596	100 %		

Källa: SVA 2011.